

Eliitin arkisempi elämä

Kirsi Vainio-Korhonen: *Sofie Munsterhjelm*in aika. Aatelisnaisia ja useereita 1800-luvun Suomessa. SKST 1383. SKS 2012. 319 s.

Miltä 1800-luvun alkupuolen elämä Suomessa näytti aatelisnaisen silmin? Kirjassaan *Sofie Munsterhjelm*in aika Kirsi Vainio-Korhonen ottaa elämäkerran välineekseen ja tarkastelee Suomen historian tapahtumarikkaita vuosia yksilön näkökulmasta. Samalla Vainio-Korhonen jatkaa tutkimusmatkaansa aatelin historiaan – tuo matkahan alkoi vuonna 2008 ilmestyneessä *Sophie Creutzin aika* -teoksessa. Nyt päähenkilöksi nostettu Sofie Munsterhjelm (1801–1867) oli Sophie Creutzin (1752–1824) tyttärentytär. Munsterhjelm vanhemmat olivat Vendela Glansenstierna (1774–1821) ja Anders Munsterhjelm (1764–1824). Mieheksensä Sofie Munsterhjelm sai Lars von Platenin (1793–1843), ja pariskunnalle syntyi kaksi lasta, Carl (1831–

1856) ja Sofia (1835–1926). Jatkamalla tutkimustaan saman suvun parissa Vainio-Korhonen saa mahdollisuuden sukupolvien väliseen vertailuun, vaikka molemmat teokset toimivatkin itsenäisinä tutkimuksina.

*Sofie Munsterhjelm*in aika etenee päähenkilön elämäkäären vanavedessä syntymästä kuolemaan. Hänen vaiheensa toimivat ikkunana aikakauden elämään ja yhteiskuntaan, ja Munsterhjelm rinnalla piirretään henkilökuvia myös hänen lähisukulaisistaan ja ystävistään. Teoksen alaotsikko korostaa aatelia, mutta käytännössä näköalat avautuvat laajemmallekin, kun Munsterhjelm liepeiltä poiketaan sivupoluille eri aiheiden perässä. Vainio-Korhonen kuljettaa lukijaa päähenkilön jäljillä sujuvasti. Kerronta on luonteavaa, ja kokonaisuus tuntuu sopivan tiiviiltä. Poikkeamat Munsterhjelm henkilöstä eivät tunnu väkinäisiltä saati liian pitkiltä. Liikuttaessa yksilötason valinnoissa ja motiveissa ei ole yllättävää, että paikoin Vainio-Korhosen on tyydyttävä spekuloidaan tai jättämään kysymyksiä auki. Aukot muistuttavat siitä, että ihmiselämää on tuskin koskaan mahdollista tiivistää elämäkertaan aukottomasti.

Sujuvan tekstin vuoksi teosta voi suositella myös ei-akateemiselle lukijalle, mutta samalla on syytä korostaa, että teos on tutkimus. Vainio-Korhonen on käyttänyt lähteinään monipuolista aineistokokonaisuutta. Avainasemassa ovat kirjeet, joiden kautta päästään henkilökohtaisten valintojen, tunteiden ja vastoinkäymisten äärelle. Kirjeenvaihdon käytössä on omat ongelmansa, joiden kanssa myös Vainio-Korhonen on joutunut kamppailemaan. Kirjekielen kohteliaisuuksien kulissit jäykistävät menneen ajan ihmiset helposti kiiltokuvamaisiksi vahanukeiksi tai hovimäkiläisiksi karikatyyreiksi, joiden elämä näyttää säädyllyssä kohteliaisuusnäytelmässään likipi-

täen täydelliseltä. Kanssakäymisen normit ja ihanneroolit ovat vaarassa samastua absoluuttiseksi todellisuudeksi. Vainio-Korhonen välttää tällaiset sudenkuopat. Kirjeistä on otettu pitkäkököjä lainauksia, mutta ne nivELYTYVÄT kokonaisuuteen useimmiten hyvin, koska Vainio-Korhonen taustoittaa ja tulkitsee tekstejä huolella. Kirjekieli ei avaudu lukijalle pelkästään menneisyyden romanttisena kuriositeettina.

Toisaalta Vainio-Korhonen itse korostaa voimakkaasti tiliaineiston merkitystä tutkimuksessaan, eikä syyttä. Yksityiseltä taholta käyttöön saamansa Munsterhjelm henkilökohtaisen kirjanpidon avulla hän pystyy tarkastelemaan aatelisnaisen taloudellista itsenäisyyttä. Ei lopulta liene yllättävää, että tässä(kään) kysymyksessä historiankirjoituksen vakiintuneet stereotyyppit ja yleistyksiset eivät täsmää käytännön arkielämän kanssa. Sofie Munsterhjelm näyttää toimineen monessa suhteessa varsin itsenäisesti ilman, että hän on ollut jonkinlainen vastarannankiiski tai säätynormien rikkoja. Päinvastoin, yksi Munsterhjelm elämän suurista juonteista liittyy juuri normeihin mukautumiseen. Hän ei pyrkinyt korjaamaan elämänsä suurta erhettä (avioliittoa) radikaalien vaihtoehtojen kautta, vaan sopeutui siihen, kuten hänen roolinsa pitkälle edellyttikin. Avio-ongelmat kulkivat käsi kädessä taloudellisten vaikeuksien kanssa.

Säätynsä sisällä Sofie Munsterhjelm edusti sen alempia kerrostumia, mikä lähtökohtana on mielenkiintoinen. Yhteiskunnan eliitisä oli omat marginaalinsa ja syrjäytymisuhkansa, ja Munsterhjelm elämän pohjalta päästään näiden äärelle juuri avioliiton kautta, mutta samoja uhkia ja aatelisyyhteisön toimintaa sivutaan muutenkin pu-

huttelevasti. Nuorten aatelismiesten luonnehdinnat vaimokandidaateista tai vaikkapa ohimennen tehty maininta päähenkilön isän vihamiehestä muistuttavat verkostoituneen yhteisön raadollisemmasta puolesta, josta lukija kernaasti lukisi enemmänkin. Yhteisön tiiviys ja kaikkea kanssakäymistä leimannut verkostoituminen eivät itsessään taanneet idyllistä harmoniaa säädyn sisälle. Laajemman kuvan lukija haluaisi mielellään myös Munsterhjelmin aviomiehestä, jonka henkilökuva jää osittain ohueksi kelvottoman miehen ajattomaksi stereotyyppiaksi.

Vaikka tiliaineisto ja kirjeenvaihto ovat molemmat aukollisia suhteissa päähenkilön elämään, on Vainio-Korhonen saanut niistä toisiaan täydentävän kokonaisuuden. Sukupuoliroolikeskustelun ohessa Vainio-Korhonen ottaa kantaa suomalaisen koululaitoksen historiaan ja myös poliittisen historian suurempiin käännekohtiin. Aatellisuuden eri sukupolvien kautta havainnollistuu konkreettisesti yhteiskunnan murros kohti modernia aikaa. Toisaalta Vainio-Korhonen malttaa olla kirjoittamatta koko Suomen historiaa uudelleen. Munsterhjelmin elämänvaiheiden pohjalta tehdyt huomiot eivät kumoa kaikkia suuria kertomuksia, vaan muistuttavat yksinkertaisesti historian moniäänisyydestä.

Sofie Munsterhjelm on tutkimuskohteena samanaikaisesti sekä erityinen että yleinen. Jos otetaan huomioon aatellissäädyn määrällinen osuus kansasta, voidaan asetelma lukea jopa "suurmieshistoriaksi" tai poikkeusyksilöiden tutkimukseksi. Kun kyse on naisesta, joka ei elämässään tehnyt poliittisia murhia tai johtanut armeijoita, kansakuntia, kansanliikkeitä tai suuryrityksiä, näyttäytyy teos pikemminkin arjen historiana, tavallisuudesta merkityksellisyytensä ammentavana tutkimuksena. Elitismen ja arkisuuden yhdistelmä toimii hyvin Sofie Munster-

hjelmin tapauksessa. Aikakauden suuret poliittiset käännekohtat saavat alhaalta käsin uusia vivahteita, ja yksilön elämäkaaren kehityksessä arkinen elämä avautuu luontevasti. Teos osoittaa, että elämäkertä on edelleen mielekäs paradigma historianutkijalle.

– JANNE HAIKARI